

Anna Maria Wiśniewska
Akademia Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie

FORMY I METODY NAUCZANIA W SZKOLE WYŻSZEJ

Streszczenie

Studia są najważniejszym i zarazem podstawowym elementem oferty edukacyjnej każdej uczelni. Uczelnie, oprócz studiów, powinny oferować również inne formy kształcenia mające na celu doskonalenie zawodowe, oraz w niedalekiej przyszłości poprawę „zatrudnialności” absolwentów. Mają one również sprzyjać pogłębianiu wiedzy, umiejętności praktycznych, ale i kompetencji społecznych, co z kolei daje szansę na rozwój osobisty i nabywanie umiejętności bez powiązywania z wykonywaną pracą zawodową.

Celem artykułu jest przedstawienie aktualnych form i metod nauczania, które są dostępne dla studentów, aby idea uczenia się przez całe życie przyświecała wszystkim ludziom, a nie tylko osobom zaawansowanym wiekowo oraz osobom bezrobotnym czy poszukującym pracy, ponieważ to ta grupa społeczna jest dziś najbardziej zorientowana na doszkalanie się czy przekwalifikowywanie.

Słowa kluczowe: szkolnictwo wyższe, LLL, *e-learning*, formy nauczania.

Kody JEL: I20, I21, I23, I26

Wstęp

Obecnie nie istnieje jedna uniwersalna definicja nauki, która zadowolila by każdego czytelnika i obejmowała wszystkie aspekty znaczeniowe dla tego terminu. Nauka to rozmaicie rozumiany, szeroko definiowany i wieloznaczny termin zarówno w mowie potocznej, jak również w literaturze naukowej.

Nauka to wzbogacanie umysłu ludzkiego, dążenie do poznania prawdy, ogólny zasób ludzkich wiadomości, ogół ich umiejętności, wiedza (Kozłowicz i in. 1904, s. 195).

Nauka, jak czytamy w *Małym Słowniku Języka Polskiego*, to: „ogół uporządkowanej, należyście uzasadnionej wiedzy ludzkiej (1997, s. 48), natomiast kolejna definicja, którą znajdujemy w *Słowniku Języka Polskiego*, przedstawia naukę jako: „ogół wiedzy ludzkiej ułożonej w system zagadnień, wyrażonej w sądach prawdziwych i przypuszczeniach” (*Słownik...* 1998, s. 285).

Celem nauczania jest osiągnięcie wykształcenia. Uczelnia może nauczać w trybie dziennym ale i stosować nauczanie zaoczne „studia dla pracujących polegające głównie na samodzielnej pracy studentów, którzy ponadto w określonych terminach uczestniczą w prowadzonych przez uczelnię ćwiczeniach, konwersatoriach oraz zdają egzaminy”. (*Słownik...* 1998, s. 284).

Aktywizacja nauczania to „metoda nauczania polegająca na wyrabianiu w „uczniu” aktywnego stosunku do nauki, wdrażania go do samodzielnej pracy (*Słownik...* 1998, s. 284).

W średniowieczu mowa była o nauczaniu dogmatycznym, czyli szeroko stosowanej metodzie nauczania polegającej na wymaganii od uczących się bezkrytycznego przyjmowania wiedzy przekazywanej przez nauczyciela lub podręcznik, a także mechanicznego uczenia się prawideł, reguł. Termin „nauczyć” możemy również rozumieć jako „wpływanie na czyjś sposób myślenia, postępowania”. Na uczelnię przychodzimy po to, aby nauczyć się, przyswoić sobie pewien zasób wiedzy, wiadomości, umiejętności, wdrożyć się, przyzwyczaić się do czegoś.

Dawniej pojęcie uczenia się uważano za konieczność zapamiętywania, należało nauczyć się na pamięć, aby dobrze, płynnie i bezbłędnie wyrecytować wyuczone treści. W uczeniu się nie chodziło o samodzielne odkrywanie skojarzeń, wręcz przeciwnie. Obecnie uczenie nabrało odmiennego znaczenia. Nie chodzi o mechaniczne zapamiętywanie treści teoretycznej, ale odnosi się do twórczego myślenia i zdobywania praktycznych umiejętności.

Obecnie w szkolnictwie wyższym/kształceniu uniwersyteckim należy nawiązywać, ale i co bardzo ważne, podtrzymywać dialog między studentem a nauczycielem akademickim. Dialog ten ma być partnerski i poparty wzajemnym szacunkiem, powinien służyć wzmocnieniu wiary we własne siły osób studiujących, sprzyjać rozwojowi kreatywnej postawy.

Formy i metody nauczania – podstawowe pojęcia

Dawniej urozmaicone formy nauczania były warunkiem pojawienia się różnych rodzajów funkcji umysłowych w słuchaczu, aktualnie jednak nowe formy nauczania podyktowane są koniecznością zainteresowania studenta (w uczelni niepublicznej możemy go nazwać klientem) „przyciągnięcia” go do uczelni, aby chciał studiować właśnie w tym miejscu. Jeśli wykształcenie ma być wielostronne i obszerne, wymaga kombinowania różnych for nauki (...) sama nauka książkowa podając zawsze gotową wiedzę, zasłania przed uczącym się cały ten warsztat, w którym ta wiedza powstaje (Sośnicki 1948, s. 253).

Na wstępie należy odróżnić formy nauczania od metod nauczania. Metoda nauczania „obejmuje wszystkie czynności które w czasie nauczania ma wykonać nauczyciel (...), jedna z tych czynności zależy od rozwiązania zagadnienia,

w jaki sposób wprowadzić po raz pierwszy nowe wiadomości do umysłu ucznia. To zagadnienie formy nauczania” (Sośnicki 1948, s. 216). Najprościej mówiąc forma nauczania to tylko jeden z elementów, który składa się na metodę. Formy nauczania dzielimy na dwie grupy.

W grupie pierwszej student uzyskuje od wykładowcy gotową wiedzę, nie musi zadawać sobie trudu poszukiwania jej. Korzysta on z wiedzy wcześniej zdobytej przez wykładowcę. To cecha form, które nazwano „podającymi” albo „akroamatycznymi”.

Do drugiej grupy zaliczyć możemy wszystkie te, przy których do pozyskania nowej wiedzy student dochodzi samodzielnie wykonywaną pracą. Te formy z kolei nazywamy „poszukującymi” lub „heurystycznymi”. (Sośnicki 1948, s. 228).

Do form akroamatycznych, inaczej podających, zaliczamy te, które występują w postaci:

- wykładu;
- opisu;
- opowiadania;
- przemówienia;
- nauki książkowej, która może być odmianą każdej z wyżej wspomnianych postaci.

Przez wykład rozumiemy zaprezentowanie treści naukowej w ustalonej kolejności, w ustalonym sformułowaniu treści. Student biorący udział w wykładzie musi rozumieć osobę, której słucha, musi rozumieć sposób jej mówienia. Student-słuchacz musi również nadążać za myślami wykładającego – co niewątpliwie jest pewną trudnością – zwłaszcza jeśli chodzi o różnice językowe, ponieważ obecnie studiowanie w wybranej uczelni na świecie nie stanowi już tak dużego problemu jak chociażby 20 lat temu. Ponadto, obecnie na uczelniach zwiększa się odsetek studentów przybywających z państw sąsiednich. Jest to również pewna trudność z uwagi na sposób rozumienia poszczególnych myśli wykładającego, np. zbyt „naukowy” styl wypowiedzi.

Opis to „podanie części składowych przedmiotów realnych lub właściwych i cech jakiegoś wyobrażenia. Powinien on być tak ułożony, aby w umyśle słuchającego wywołał wyraźny obraz tego, co się opisuje” (Sośnicki 1948, s. 231). Obecnie nauczyciel akademicki używa w tym celu prezentacji multimedialnych, wykorzystując do tego zarówno obraz, jak i dźwięk. Chodzi o to, aby wieloma przykładami, dzięki wykorzystanej technice urozmaicić treść wykładu. Jest to bardzo wygodna forma pozyskiwania wiedzy przez studenta, bowiem obraz, który wzbudza zainteresowanie zapada w pamięć. Ponadto, w niektórych uczelniach wyższych nauczyciel akademicki obowiązany jest do przygotowania prezentacji multimedialnej.

Opowiadanie to objaśnienie pewnego zdarzenia-zmiany czy też procesu odnoszącego się do ludzi lub zjawisk.

Przemówienie ma na celu wzbudzenie w osobie słuchającej odpowiednich doznań uczuciowych.

Korzystanie z podręczników to forma nauczania, która jest niezbędna zarówno do pozyskania umiejętności odpowiedniego dobierania źródeł i wyszukiwania samodzielnego najważniejszych treści, jak również do dokładniejszego zrozumienia pewnych zagadnień.

W kolejnej grupie wyróżniamy formy „poszukujące” czyli erotematyczne. Chodzi w nich o umiejętne stawianie słuchaczowi pytań, aby ten odkrył nową wiedzę. Forma pytająca bądź erotematyczna stanowi najstarszą formę nauczania spośród heurystycznych. Formę tę często nazywano „sokratyczną”. „Sokrates był przekonany, że wszelkie zdobywanie nowej wiedzy jest tylko przypomnieniem sobie tego, co człowiek już umiał w poprzednim swoim życiu”. Do form poszukujących zalicza się również:

Dyskusja czyli wspólne omawianie pewnych zagadnień. Student ma możliwość wypowiedzenia się na dany temat w kontekście własnych przeżyć czy doświadczeń. Obecnie tę formę możemy nazwać „konwersatorium” – nauczyciel podaje temat, podsyca ciekawość, a student, na podstawie dostępnych mu źródeł, ma przygotować się do przedstawienia/zaprezentowania swojej samodzielnej pracy. Dopuszczalna forma dyskusji to uporządkowana bądź taka, w której obie strony mają więcej swobody. Obecnie na uczelniach dyskusja na zajęciach jest często stosowana przez nauczyciela akademickiego, której istota sprowadza się do wspierania, stymulowania słuchacza, studenta do aktywności, rozwiewania wątpliwości, inspirowania do twórczego myślenia, dyskusja na zajęciach umożliwia „rozwiązywanie problemów dzięki uzupełnianiu się wiedzy jej uczestników, pozwala weryfikować hipotezy i konfrontować różne stanowiska i opinie” (Breznicki 2001, s. 284).

Forma laboratoryjna lub też ćwiczeniowa wymaga pełnej samodzielności od studenta. Występuje on w roli badacza – aby osiąść nową wiedzę musi samodzielnie rozwiązać zadanie, wykonać projekt, doświadczenie, w zależności od wybranego kierunku studiów. Rola wykładowcy przy tej formie sprowadza się do „rezerwowej”. Pośrednio pomaga, interweniuje wtedy, gdy jest to absolutnie konieczne. W formie laboratoryjnej, ćwiczeniowej student powinien zostać pozostawiony ze swoją twórczością. Nie powinien niczego odtwarzać (Sośnicki 1948, s. 247), jednak w praktyce studenci boją się ćwiczeń, muszą na nie uczęszczać i jak sami przyznają, nie jest to ich ulubiona forma zajęć.

„Skoro formy podające wymagają przede wszystkim zrozumienia cudzych myśli i ich zapamiętywania, a formy poszukujące spostrzegawczości, myślenia kombinującego, rozumowań, tworzenia hipotez, sprawdzania ich itd., to trzymając się jedynie jednych z nich, moglibyśmy łatwo pozostawić niemal

odłogiem funkcje i dyspozycje myślowe przywiązane do drugich” (Sośnicki 1948, s. 253).

Stymulowaniu studentów do myślenia twórczego sprzyja:

- odroczone wartościowanie, czyli powstrzymanie się od natychmiastowej oceny zgłaszanych pomysłów;
- stworzenie warunków do wytrwałej pracy, która pozwala przechodzić od pierwszych, oczywistych, często naśladowczych pomysłów do idei niecodziennych, zaskakujących i twórczych;
- zapewnienie odpowiedniej ilości czasu na generowanie pomysłów i poszukiwanie dojrzałych, a zarazem twórczych i skutecznych sposobów rozwiązywania problemów (Karpińska, Wróblewska 2014, s. 122).

Formy organizacyjne kształcenia oferowane przez uczelnie wyższe

Według Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym z dnia 27 lipca 2005 roku, „uczelnia to szkoła prowadząca studia wyższe, utworzona w sposób określony w ustawie, a do jej najważniejszych zadań należy, między innymi, kształcenie studentów w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy oraz umiejętności niezbędnych do wykonywania pracy zawodowej”.

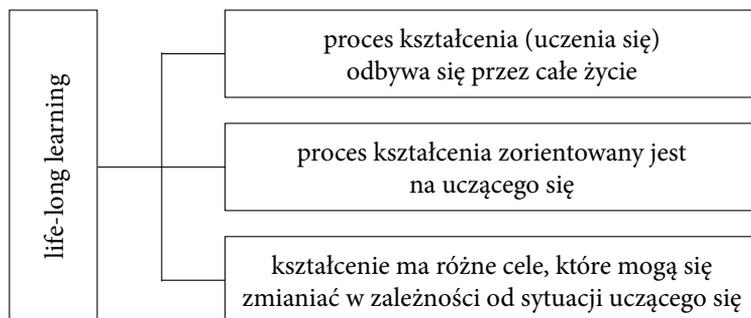
Studia są najważniejszym i zarazem podstawowym elementem oferty edukacyjnej każdej uczelni. Uczelnie, oprócz studiów, powinny oferować również inne formy kształcenia mające na celu doskonalenie zawodowe oraz w niedalekiej przyszłości poprawę „zatrudnialności” absolwentów. Mają one również sprzyjać pogłębianiu wiedzy, umiejętności praktycznych i kompetencji społecznych, co z kolei daje szansę na rozwój osobisty i nabywanie umiejętności bez powiązywania z wykonywaną pracą zawodową.

Jeśli uczelnia, między innymi, ma sprzyjać doskonaleniu zawodowemu, to w swojej ofercie edukacyjnej oprócz studiów stacjonarnych i niestacjonarnych powinna mieć również (Kraśniewski 2009, s. 221):

- studia podyplomowe;
- bloki programowe (moduły) czyli zestawy przedmiotów o podobnej – pokrewnej tematyce, które umożliwiają studentowi zdobycie określonej wiedzy oraz umiejętności o wąskiej tematyce;
- bloki programowe (moduły) takie jak szkolenia czy kursy, które umożliwiają zdobycie certyfikatu – formalnego dokumentu który potwierdza kwalifikacje;
- pojedyncze przedmioty.

Kwestie studiów oraz innych oferowanych przez uczelnie form kształcenia, w obecnych czasach powinno rozpatrywać się w kontekście idei uczenia się człowieka przez całe życie (Life-Long Learning). Sama idea uczenia się przez całe życie opiera się na przesłankach i założeniach pokazanych na schemacie 1.

Schemat 1. Przesłanki i założenia uczenia się przez całe życie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Kraśniewski (2009).

Mówiąc o procesie uczenia się przez całe życie należy wyjaśnić, iż obejmuje on wiele formalnych i nieformalnych sposobów zdobywania wiedzy i umiejętności w różnych warunkach oraz w różnych sytuacjach życiowych. Kształcenie formalne odbywa się w uczelni, natomiast sposoby nieformalne to te poza uczelnią, np. w miejscu pracy. Opisany wyżej proces kształcenia zorientowany jest nie na instytucje czy osoby zajmujące się kształceniem innych, ale bezpośrednio na zainteresowanego, na osobę uczącą się.

Kształcenie przez całe życie ma też różne cele (Kraśniewski 2009, s. 215), do których możemy zaliczyć:

- przygotowanie do pracy zawodowej;
- doskonalenie kompetencji zawodowych, aby zwiększyć swoje szansę na rynku pracy;
- poszerzenie wiedzy i umiejętności które nie są związane z wykonywaną aktualnie pracą zawodową;
- rozwój osobisty jednostki;
- zachowanie sprawności intelektualnej;
- poprawa jakości życia;

Powyższe cele mogą zmieniać się wraz z upływem czasu, mogą również zmieniać się pod wpływem aktualnej sytuacji życiowej, sytuacji materialnej czy wraz ze zmianą pozycji społecznej danej osoby. Kształcenie przez całe życie należy jednak traktować dużo szerzej, nie tylko pod kątem kształcenia na poziomie wyższym, ponieważ w Polsce został już osiągnięty pewien poziom

upowszechnienia studiów. Konsekwencją zwiększenia kręgu odbiorców oferty kształcenia (Kraśniewski 2009, s. 216) jest ich zróżnicowanie ze względu na:

- oczekiwania zainteresowanych związane z kształceniem, ich motywacje, zainteresowania i potrzeby;
- osiągnięty na chwilę obecną poziom wiedzy, przygotowanie do podjęcia kształcenia;
- predyspozycje do uczenia się, czyli szybkość i łatwość przyswajania wiedzy, nabywania nowych umiejętności praktycznych;
- nawyki, przyzwyczajenia, styl uczenia się, który jest w pewnym wieku mało elastyczny;
- inne cechy pozostające w ścisłym związku z uwarunkowaniami społeczno-ekonomicznymi, ale i z wiekiem.

Przede wszystkim chodzi o to, aby uczelnie dostosowywały swój system kształcenia do realizacji zadań, które są ściśle powiązane z ideą uczenia się przez całe życie. Realizowanie tej idei pozwala uczelni, a w zasadzie powinno pozwalać, na minimalizowanie „zderzenia się” absolwenta bądź studenta z rynkiem pracy.

Narzędziem, które wychodzi naprzeciw studentom i kandydatom, niezależnie od wieku, jest prowadzenie zajęć w systemie *e-learningu* i wykorzystanie go jako narzędzia wspomagającego proces kształcenia.

E-learning jest systemem, który na świecie cieszy się rosnącym zainteresowaniem. Świadczy o tym obecność tej tematyki np. na konferencjach związanych z kształceniem. Można powiedzieć, że *e-learning* jest to praca w świecie wirtualnym, w środowisku edukacyjnym, które zostały utworzone przez nauczyciela akademickiego w celu uruchomienia kursu o danej tematyce. W XXI wieku większość ludzi i pracuje, i niestety również odpoczywa przy komputerze. Może o tym świadczyć chociażby fakt rosnącej popularności e-booków dostępnych w sklepach elektronicznych czy konwersacje prowadzone na portalach społecznościowych.

Mimo rosnącego zainteresowania *e-learningiem*, możemy doszukać się różnych definicji wyjaśniających pojęcie. W Polsce pojęcie „*e-learning*” rozumiane jest na kilka sposobów, jak np.: kształcenie na odległość, kształcenie przez Internet, uczenie się w środowisku wirtualnym, uczenie się z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych (Penkowska 2010, s. 27).

Poniżej przedstawiono cechy, jakimi powinien odznaczać się dobrze przygotowany kurs *on-line*, czyli taki, który sprostą wymaganiom stawianym przez odbiorców, ale zarazem będzie dawał możliwość zdobycia wiedzy oraz rzetelnego przygotowania się do egzaminu, nie tylko na uczelni, ale i podczas wykonywania pracy zawodowej.

Schemat 2. Cechy dobrego kursu *on-line*

budowanie kursu na podstawie celów kształcenia, które powinni poznać uczestnicy szkoleń zanim podejmą decyzję o uczestnictwie
czytelność kryteriów uczestnictwa i zaliczenia, łatwość nawigacji
dostosowanie środowiska do potrzeb i umiejętności uczestników kursu
motywowanie uczestników, sprawna i kompetentna pomoc pedagogiczna i psychoogiczna
dobra obudowa w materiały merytoryczne i testy do samokontrolii, włączenie linków do materiału rozszerzonego
aktualizowanie treści zamieszczonych w serwisie kursu

Źródło: opracowanie na podstawie: Penkowska (2010, s. 28).

Kursy *on-line* dają wiele możliwości. Dzięki takiej formie studiowania uczelnia stwarza studentowi możliwość nauki w dowolnym czasie, w dowolnym tempie, ale i w dowolnym miejscu – co jest bardzo ważne w czasach, w których młodzi ludzie chętnie korzystają z urządzeń przenośnych.

Kolejną formą jest *Blended Learning* czyli kurs łączony, tradycyjny i zdalny, w którym możliwa jest dyskusja *on-line*, ale i spotkania „oko w oko”. Jest to coraz częściej stosowana forma nauczania w uczelniach wyższych, polegająca na zdalnym przedstawieniu studentom pewnych reguł, definicji i teorii podczas zajęć z wykorzystaniem Internetu. Z kolei część nazwijmy ją „praktyczną” wykładowca przekazuje studentom w formie wykładu stacjonarnie, na miejscu. *Blended Learning* daje dużą swobodę, bowiem podczas zajęć w tej wygodnej formie student może je odbywać w dowolnym miejscu. *Blended Learning* jest dobrym rozwiązaniem dla uczelni z uwagi na zwiększającą się liczbę studentów. W związku z zaistniałą sytuacją, uczelnia może kształcić coraz więcej osób pragnących studiować wybrany kierunek bez obawy, że zabraknie sal wykładowych. Ta metoda nie jest jeszcze szeroko stosowana w polskich uczelniach, niemniej jednak są już pewne doświadczenia w tej kwestii.

Uczelnie mają również prawo organizować szkoły letnie. Jest to forma organizacyjna pozwalająca studentowi uczęszczać na zajęcia podczas wakacji, kierowana jest docelowo dla studentów, którym z różnych przyczyn nie udało

się zaliczyć danego przedmiotu. Studenci tacy mają szansę powtórzyć przedmiot czy utrwalić wiadomości i przystąpić do egzaminu.

Formy organizacyjne i metody kształcenia w opinii studentów

W kwietniu 2016 roku autorka przeprowadziła badanie ankietowe wśród studentów studiujących w trybie niestacjonarnym (sobotnio-niedzielnym), aby poznać ich zdanie na temat dostępnych form kształcenia. W badaniu wzięły udział 43 osoby. Byli to studenci ostatniego roku studiów I i II stopnia.

Tabela 1. Preferowane przez studentów formy organizacyjne kształcenia

Preferowana forma	Odpowiedzi studentów
Tradycyjna (studia na uczelni)	29
<i>Blended Learning</i>	5
<i>e-learning</i>	9
Szkoła letnia	0

Źródło: opracowanie własne.

Studenci biorący udział w badaniu w przeważającej większości odpowiedzieli, że gdyby mieli możliwość doszkalania się bądź raz jeszcze zdecydować o formie kształcenia na uczelni wyższej, najchętniej wybraliby studia w tej samej formie, tradycyjnej. Najczęściej odpowiadały tak osoby między 35. a 45. rokiem życia.

Żadna z zapytanych osób nie zapisała się do szkoły letniej, aby uzupełnić wiedzę czy poprawiać przedmiot. Dla osób, które zdecydowały się na niestacjonarne studia, szkoła letnia nie jest dobrym rozwiązaniem, ponieważ wiązałoby się to z koniecznością wykorzystania na ten cel urlopu.

Studiowania w formie *e-learningu* podjęłyby się 9 osób i tak odpowiadały osoby w przedziale wiekowym 25-34 lata. Łączenie wykładów w formie tradycyjnej z *e-learningową* czyli *Blended Learning* wybrałyby tylko 5 osób. Wynika to z braku informacji na temat tej formy kształcenia; studenci stawiali jednak na studia w tradycyjnej formie, ponieważ bali się, że nie będą potrafili korzystać z kursu. Jako przyczynę podawali również konieczność spędzania większej liczby godzin przed komputerem. Fakt ten jest co najmniej zastanawiający. W tabeli 2 zaprezentowano odpowiedzi na pytanie dotyczące najdogodniejszego sposobu zdobywania wiedzy.

Tabela 2. Najdogodniejsze sposoby zdobywania wiedzy

Preferowany sposób zdobywania wiedzy	Odpowiedzi studentów
Wykład tradycyjny korzystanie z wiedzy nauczyciela	6
Wykład z prezentacją multimedialną – gotowe definicje, szeroko opisywane informacje	21
Ćwiczenia – rozwiązywanie zadań pod okiem nauczyciela	6
Korzystanie z literatury – samodzielne poszukiwanie odpowiedzi na nurtujące pytania	3
Projekt – rozwiązywanie problemów w grupach	7

Źródło: jak w tabeli 1.

Ankietowani najczęściej, tym razem bez względu na wiek, podawali, że odpowiadają im wykłady z wykorzystaniem na zajęciach prezentacji multimedialnych. Takie prezentacje są dostępne dla studentów po każdych zajęciach, zwykle zawierają wiele istotnych informacji, których student sam nie musi szukać, a w związku z tym, aby przyswoić sobie wiedzę czy powtórzyć materiał studenci jednak muszą usiąść przed komputerem, aby przejrzeć raz jeszcze przedstawiane informacje.

Wykład tradycyjny wskazało jedynie 6 osób. Uczęszczając na wykład, podczas którego wykładowca nie wykorzystuje prezentacji student samodzielnie musi wykonać notatki, aby mieć materiał do nauczania się, tradycyjny wykład również wymusza na studencie sięganie do literatury, jeśli nie zdąży czegoś zanotować. Największe trudności sprawia to osobom, które nie posługują się biegle językiem wykładowego przedmiotu. Nie jest to jednak jedyny powód – obecnie studenci nie są przyzwyczajeni do sporządzania notatek, ponieważ wiele treści jest dostępnych w Internecie, czasem jednak są to informacje wątpliwej jakości, zwłaszcza te, do których studenci sięgają tuż przed egzaminem, aby przygotować się do zaliczenia przedmiotu.

Zaledwie 3 osoby podały, że wolą samodzielnie uzupełniać wiedzę korzystając z literatury. Jak wcześniej wspomniano, studenci nie lubią ćwiczeń, co może wynikać z powszechnie panującej opinii, że obecność na ćwiczeniach jest obowiązkowa, poza tym, wykładowcy do uzyskania oceny, stawiają studentom określone warunki – zwykle jest to samodzielna praca za zajęciach, do której należy się wcześniej przygotować.

Projekt, a co się z tym wiąże rozwiązywanie problemowych zagadnień w grupach podało 7 osób. Badanym studentom trudno jest wspólnie przygotowywać projekty z uwagi na formę studiów i częstotliwość spotkań. Ankietowani najczęściej odpowiadali, że wolą pracować na zajęciach niż przygotowywać się w domu, jednak jest to z założenia sprzeczne z formą studiów którą wybrali.

Studiowanie w trybie niestacjonarnym, jak wynika z podanej wyżej definicji, przede wszystkim polega na samodzielnej pracy studentów, którzy we wcześniej określonych terminach biorą udział w prowadzonych przez uczelnię wykładach, ćwiczeniach, konwersatoriach oraz zdają egzaminy, a to związane jest z pracą własną.

Podsumowanie

W czasach stałego postępu naukowo-technicznego rosną wymagania wobec pracowników. Pracownicy są zmuszeni do nieustannego podnoszenia swoich kwalifikacji. Aby utrzymać się w miejscu pracy bądź też mieć możliwość zmiany stanowiska, należy również dbać o rozwój kompetencji społecznych. Jest to spore wyzwanie dla osób, które przekroczyły już 50 rok życia, są to osoby, które trudno namówić na zdobywanie nowych umiejętności. Obecnie jednak pozyskiwanie wiedzy, doszkalanie się i zdobywanie nowych umiejętności przez całe życie, jest warunkiem koniecznym do pozostania osobą aktywną zawodowo. Tym, którzy przekroczyli 50. rok życia nie pomaga również negatywny stereotyp. Cały czas wśród pracodawców dominuje wyobrażenie na temat osób z omawianej grupy wiekowej jako roszczeniowych, słabo wykształconych, nieznających języków obcych, podatnych na choroby, pozbawionych wiedzy dotyczącej nowych technologii (Schimanek i in. 2015, s. 5). Taki stereotyp postrzegania osoby „dojrzałej” przesłania potencjalnemu pracodawcy rzeczywisty potencjał osób z tej grupy wiekowej.

Uczelnie wyższe mają szeroki wachlarz możliwości i oferowania studentom form oraz metod kształcenia, a to służy podnoszeniu przez studentów kwalifikacji, czyli dostrzeżonych, ocenionych i zaświadczonych przez odpowiednią uprawnioną do tego instytucję kompetencji a dodatkowo są one powszechnie uznane przez społeczeństwo i rynek pracy.

W związku z wydłużaniem się średniej długości życia Polaków (kobiety – 81 lat, mężczyźni – 72 lata), coraz lepszą kondycją zdrowotną zaawansowanych wiekowo oraz pogłębiającym się każdego roku niższym demograficznym w młodszych rocznikach, istotne jest nie tylko zachęcanie osób starszych ale i wspieranie ich w utrzymywaniu aktywności nie tylko zawodowej, ale i co bardzo ważne społecznej. Zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia powyższego celu staje się ciągle uczenie się. Osoby które się uczą pozostają mimowolnie aktywne społecznie. Uczelnie, jak wcześniej wspomniano, kształcą studentów dając do wyboru różne formy organizacyjne studiów. Mogą to być studia w formie tradycyjnej – stacjonarne i niestacjonarne, mogą to być zajęcia w formie *e-learningu* lub też *Blended Learnignu*, jednak jak wynika z przeprowadzonej ankiety wśród studentów, *e-learning* nie jest formą zajęć, którą by wybierali, gdyby raz jeszcze stawali przed wyborem formy kształcenia. Niewiele osób

również wskazało na formę łączoną *e-learningu* z wykładami na uczeni. Nie jest to do końca zrozumiałe, ponieważ jeśli chodzi o preferencje studentów w zakresie dogodnej formy prowadzenia zajęć, to najczęściej wskazywano wykłady z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej. Z pewnością można stwierdzić, że taki wybór podyktowany jest tempem życia, zwiększającą się liczbą obowiązków służbowych oraz koniecznością doszkalania się i ciągłego zdobywania wiedzy. Tu jednak uczelnie wychodzą naprzeciw dostarczając dogodną formę kształcenia z wykorzystaniem technologii informacyjnych, które daje e-learning. Dzięki wybraniu tej formy kształcenia studenci będą mogli pozyskać wiedzę oszczędzając chociażby tak ważny w aktualnych warunkach czas potrzebny na dojazd na uczelnię.

Na koniec warto również dodać, iż 18 z badanych osób, spotkało się z pojęciem LLL (*Life-Long Learning*), jednak nikt nie potrafił napisać co to oznacza. Brak odpowiedzi na to pytanie jest niepokojący, ponieważ studia niestacjonarne zwykle wybierają osoby pracujące, nierzadko posiadające rodziny, które dostają wsparcie finansowe z przedsiębiorstw w których pracują.

Uczelnie wyższe są dobrze przygotowane do tego, aby kształcić społeczeństwo zgodnie z koncepcją *Life-Long Learning*. Dają wiele możliwości oferując nowe formy i metody nauczania, tworzą Uniwersytety Trzeciego Wieku oraz zajęcia w formie szkoły letniej, oferują studiowanie w formie tradycyjnej, jak również na odległość. Istotne jest jednak, aby idea uczenia się przez całe życie przyświecała wszystkim ludziom, a nie tylko osobom zaawansowanym wiekowo, którzy przekroczyli już 50. rok życia oraz osobom bezrobotnym czy poszukującym pracy, ponieważ to ta grupa społeczna jest dziś najbardziej zorientowana na doszkalanie się czy przekwalifikowywanie.

Ważne jest, aby osoby pragnące podnosić swoje kwalifikacje zawodowe i poziom wiedzy z wybranych dziedzin, wykorzystywały do tego ofertę uczelni, aby nie tylko stać się osobami atrakcyjnymi dla potencjalnych pracodawców, ale również by dzięki szerokim kontaktom stawały się osobami otwartymi i tworzyły społeczeństwo wiedzy.

Bibliografia

- Bręznicki F. (2001), *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Oficyna Wydawnicza IMPULS Kraków.
- Fisher R. (1999), *Uczymy jak myśleć*, WSIP, Warszawa.
- Kraśniewski A. (2009), *Kształcenie*, (w:) *Polskie Szkolnictwo Wyższe, stan, uwarunkowania i perspektywy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Kozłowicz J., Niedźwiedzki W., Kryński A. (1904), *Słownik Języka Polskiego*, tom III N-O, PIW, Warszawa.

- Okraj Z. (2014), *Nowe techniki twórczej dyskusji w szkole wyższej: propozycje –aplikacje-ewolucja*, (w:) Karpińska A., Wróblewska W. (red.), *Dydaktyka Akademicka – wybrane obszary badawcze*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- Penkowska G. (2010), *Meandry e-learningu*, Difin, Warszawa.
- Piekarski J., Urbaniak-Zajac D. (red.), (2010), *Innowacje w edukacji akademickiej, szkolnictwo wyższe w procesie zmiany*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Schimanek T., Kotzian J., Arczewska M. (2015), *Zarządzanie wiekiem skierowane na osoby 50+*, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa.
- Sośnicki K. (1948), *Dydaktyka ogólna*, Księgarnia Naukowa T-Szczęsny i S-ka, Toruń.
- Mały Słownik Języka Polskiego*, (1997), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Słownik Języka Polskiego PWN*, (1998), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Uniwersalny Słownik Języka Polskiego* (2003), K-O, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Forms and Methods of Teaching at the University

Summary

Studies are the most important and, at the same time, basic element of the educational offer of every university. Universities, besides studies, should also offer other forms of education aimed at in-service training as well as, in the years to come, improvement of employability of graduates. They are also to facilitate broadening of knowledge, practical abilities, but also social competencies, what, in turn, provides an opportunity for personal development and acquiring skills without binding it with the job performed.

An aim of the article is to present the up-to-date educational forms and methods which are accessible for students to make the idea of longlife learning motivating all people and not only elderly as well as jobless ones and jobseekers, as it is this social group which is at present the most training or retraining-oriented one.

Key words: higher education, LLL, e-learning, forms of education.

JEL codes: I20, I21, I23, I26

Artykuł nadesłany do redakcji we wrześniu 2016 roku.

© All rights reserved

Afiliacja:
dr Anna Maria Wiśniewska
Akademia Finansów i Biznesu Vistula
Wydział Biznesu i Stosunków Międzynarodowych
ul. Stokłosa 3
02-787 Warszawa
tel.: 22 457 23 00
e-mail: a.wisniewska@vistula.edu.pl